

*Acta synodalia, binnen die stad Nijmegen be-
raempt ende beschreven anno 1597 den 24^{en} Maij.*

1. Nae den heiligen gebedt is D. JOANNES VREDAEUS tot praeses, D. JOHANNES FONTANUS tot assessor, JOHANNES NAERANUS tot scriba met wettelicke cuerstemmen geordonnert.

2. Op desen sijnodo sijn verschenen:

uijt den classe van Zutphen D. PETRUS GELLIUS DE BOUWMA, minister, D. HENRICUS à BHRA, ouderlinck, HENRICUS DEBETIUS, dienaer des woorts van Duisburch;

uijt den Nijmegenhschen classe JOHANNES NAERANUS, dienaer des woorts, DIDERICK VAN NULSS, ouderlinck, JOHANNES VREDAEUS, dienaer des woorts tot Tiell, PETER WOLBECKE, ouderlinck;

uijt den Arnheimschen classe D. JOHANNES FONTANUS, PETRUS SONNIUS, minister, HENRICK CLEININCK, ouderlinck;

van wegen der van Overissell ABRAHAMUS NAERANUS;

uijt den magistraet van Nijmegen als metgecommitteerde vant Hoff van Gelderlandt RIJCK HINCK ende JAN VAN DE HOEVELL d'oude.

3. Absentes sijn geweest alle gesanten des classis van Harderwijk;

uijt den Zutphenschen classe ENGELBERT POER, senior sHerenberch;

vijft den Arnheimschen classe WILLEM VAN ESSEVELT, ouderlingh tot Waegeningen.

4. Zijn gelesen die excuisbrieven des classes van Harderwijck ende rijpelic overwegen de reden, bij haer bijgebracht tot defensie haeres uijtblijvens, doch zijn van allen broederen haere reden ongegront bevonden, gelijckerwijs ahn haer geschreven. Ende sullen derwegen in proxima sijnodo gecensureert worden nae behooren.

5. Die schriftelicke excuse der kercke van Waegeningen voor WILLEM VAN ESSEVELT, haeren ouderlinck, is met voor ongefondeert gevonden, derwegen die kercke van Aernhem is opgeleit over die kercke ende sijn persoon behoerlicke censure in haer naestcoemende vergaedinge te doen, gemerckt die kercke van Wageninge niet toestonde te retracteren dat van classe besloeten was.

6. Insgelijcks die excuisse der kercke van Swolle tot praejudicie haeres sijnodi is mede van omwerden geachtet. Begeren derhalven, dat die Overiselsche sijnode haer daarvan sall censureren, opdat die begonnen correspondentie niet terugge en gae.

7. Zijn volgens overgenoemen ende gelesen die commissiones ende instructiones praesentium.

8. Is voor goet gevonden met een dienstlick schrijvens aen het Ed. Hoff te versoecken, dat sie niet uijt den respectieve overheiden, maer uijt haeren midden altijt iemanden gelieve te deputeeren den sijnodo bij te wonen, ten einde haere E., met hooren alle handelingen te beter bericht sijnde, die kercken in haere nooden te beter moegen helpen end [die] ¹⁾ auctoriteit des sijnodi oock te beter mochte onderhouden werden.

9. Belangende den 5^{en} ²⁾ artijckell der sijnode naestgehouden tot Zutphen noepende die reductie der kercke tot Bommell ende ten platten lande onder dit vorstendom sorterende, werdt noch onverricht gefonden ³⁾, ende derwegen JACOB LOMMANO ⁴⁾ wederom belast om aen den Gorkumschen classe diesaengaende te schrijven ende bij weigeringe des classis aen den sijnode van Zuijthollandt ende, soo daerdoor niet geschiede, tzelve te brengen ad sijnodum nationalem.

10. Wat angaet den 11 artijckell sijnodi Zutphaniensis, spreekende van

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is aangevuld uit T. ²⁾ „5^{en}” moet zijn „6^{en}”. ³⁾ „gefondeden” T heeft „gehouden.” ⁴⁾ „Lommano”, er staat foutief „Tommano”, in T „Temmano”.

die gravamina over te schrijven sullen dieselve, omdat die classis soo bequamelick perijckelshalven niet connen bij den anderen coemen, goet tijt tot die kereke, die de verschrijvinge des volgenden synodi doen sall, toegesonden werden, opdat, dieselve bij haer in ordre gestelt ende oversien, daarvan bij haer een goede voerslach moege gedaen worden.

11. Aengaende een persoon te committeren van wegen den Gelderschen ende Overisselschen kercken tot die translatie der h. biblien aen ARNOLDUM CORNELII ende WERNERUM HELMICHUM, meldende dat, soo sij geen bequaemen weten voor toe slaen, voorss. provincien WILHELMUM BAUDARTIUM souden willen requireren, doch die saeck van te vooren gecommunicert hebbende met den synodo van Overissel om daarvan haer rescriptie gesien hebbende te doen nae behooren.

12. Overmitz sick bevindet, dat sonder d'inspectie der classen voell onordeningen incruijpen, sijn die respective kercken van Nijmmegen, Aernhem, Zutphen ende Harderwijk belast ijmanden uijt haeren midden daertoe te committeren, totdat den classis van elke kereke gehouden sall worden, die dan volgens daerinne sullen hebben te versien.

13. FLOCKENIO sall seecker commissie ende instructie gegeven worden, daernaec hij hem sall hebben te reguleren. Ende synodi wegen sall aen het Ed. Hoff een request overgegeven werden tot verwervinge van vermeerderinge sijns jaerlixen stipendii, daerin oock nochmaels versocht sall worden, dat het voorss. Hoff alle Maendaegen den naemiddagh will imploieren alleen tot kercken, schoelen ende armensaecken.

14. Den 34 artijckell des voorleden synodi Zutphaniensis is om seekere redenen, bij den classe van Aernhem ingebracht, wtgedaen ende is die Arnheemsche classi opgeleit GERARDO VERSTEGO sijn eerlicke attestatie te geven.

15. JOHANNI FLOCKENIO sall in sijne instructie gestelt worden, dat hij bij den Hoeve handele tegen GEORGIUM DE COTA, pastor tot Ermelen.

16. Item volgens gebeden tot affdoeninge gravaminum, te vooren in ordeninge gebracht sijnde.

17. Bij den Hove te versoeken voorschrijvens aen Bommel, Tiel, Elburch, ten einde bij haer meer kerckendienaers aengenoemen mochten worden; item dat den ministris verbi, eertijts pontificiis maer nu buitens-

landts woonende, sij sijn dan noch pontificii off reformati, geene renten uijt geestelicke goederen gevolght worden, aengesien aerarium ecclesiasticum daerdoor alhier opgeputset¹⁾ werdt; item dat die rentmeisters soowell in steden als ten platten lande mochten daertoe gebracht werden om haeres ontfancks halven den respective magistraten ende die het Hoff believen sall daertoe te committeren reeckeninge ende reliqua te doen ende alsoo kerckendienaers, scholen ende armenhuijsen te beter mochten in goede reparatie onderhouden werden; item als ministri getransfereert worden, verrecken oft versterven, met haer goede affreekeninge haeres stipendii halven geschiede, ende dat hetselve Hoff met mildicheit will gedencken der weduwen der kerckendienaeren, als in voorgaenden sijnoden maer gebeden is; item die handt daeraen te houden, dat alomme Gereformeerde custers ende ludimagistri mochten gestelt worden; item, overmitz in die Overveluwe groote desolatie is door het ontberen des ministerii, is oock goetgevonden sulcke wichtige saecken den Hoeve te remonstreren, opdat tselve den amptman in die Overveluwe brueke alle geestelijcke goederen, tot die kercke sijns ampts gehoerende, te inventariseren, staet daervan te maecken ende den Hoeve overschicken om alsoo te besien, off men eenige dienaers beroepen ende onderhouden mochte.

18. Sall elcke classe wt die naeste eenige gedeputeerde moegen verschrijven om te beter kennis ende correspondentie met den anderen in allen dingen te onderhouden.

19. Die kercke van Aernhem is belast een sonderlingh boeck te maecken end daerin bjeen te schrijven acta sijnodi nationalis, lestleden gehouden in sGravenhaeghe anno 86, ende acta aller particulier sijnoden deses vorstendombs ende graeffschaps. Ende sall oock alsoo elcke classis haer classialia in een boeck versaemelen.

20. Ministri, sick onbehoorlick houdende in dronckenschap off anderenn dergelijcken delicten ende nae vermaeninge haer niet beteren, sullen van haer plaetze op een ander getransfereert worden. Ende sulcx niet helpende, sullen dieselve gesuspendeert ende, soo gans geen beteringe voorhanden, gantschelick gedeporteert werden, twelcke ahn LEONARDUM HOLSBUGEN, pastor tot Ellecom, sall int werck gestelt werden.

21. Vindt die sijnodus gantz schadelick kinderen offte arma profana tractantibus te geven offt laeten houden pastorien, vicarien, canonicosien

¹⁾ „opgeputset” T heeft „uijtgeputtet”.

ofte dergelijcken beneficia ecclesiastica. ende derhalven aen het Hoff te versoecken, dat daer het geschiet is, geretracteert ende niet meer toege-laeten werde.

22. Tot den nationalen sijnodum sijn gecommiteert D. JOHANNES FON-TANUS, PETRUS GELLIUS DE BOUWMA ende een ouderlingh uijt die kercke van Nijmegen ende een van Harderwijck, die elcke kercke voornoemt nae haere discretie uijt haeren midden sal deputeeren. Ende sall hen be-hoorlicke commissie ende instructie medegegeven werden.

23. Die kercke van Aernhem is belast op den pastoor van Heteren ende NICOLAES VALCKE, den duijvelsbander, acht te nemen.

24. Die proceduer ende voorslach, geschiet van den classe van Aernhem aengaende GEORGIUM BUGERUM, is voor goet gekent.

25. Die status der saecke tusschen man ende vrouwe in der kercke van Aernhem van N. N. is den sijnodo bij den classe van Aernhem des ver-socht zijnde vertelt ende uijt verhaell desselven goetgevonden, dat den kerekenraedt van Aernhem, haer sententie veranderende ende bij siek ne-mende twee van die naestgesetene kerckendienaers met noch einigen relaxeer-den ouderlingen, in haeren praesbijterio slichten ende daernae in die kercke, wanneer die proeffpredigh gehouden werdt voor het nachtmaell, in genera-libus terminis sonder ijmandt te noemen der gemeente daervan advertisse-ment te doen.

26. Angesien die echtestaet van Godt selfs ingestelt ende gesegent is ende alsoo aengaende die solemnisatie desselven in die christelicke ge-meente gehoord, gelijk oock sulcx in allen kereken deses vorstendombs ende graeffschaps gebruickt werdt, heeft sijnodus die kercke van Nijmegen belast t'aenhouden bij die christelicke magistraet derselver stadt, dat in conformiteit sulcx oock daer mochte geschieden voor die christelicke gemeente.

27. Wert oock bevonden, dat veele burgers ende ingesetenen uijt diver-sche steden deses vorstendombs ende graeffschaps tegen d' openbare pla-caten haere kinderen in die schoelen der Jesuiten senden. Derhalven die respectieve magistraten te versoecken sulck onheill voor te comen ende bij conniventie derselve sulcx aent Hoff te versoecken.

28. Overmitz eenige waerschouwingen sijn gecoemen uijt die particulier

kercken aengaende die persoon ADAM BILICHI, niettegenstaende dat hij in politie ende kercke van Hollandt mochte geabsolveert ende met denselven gereconciliert werden, is evenwell niet stichtelick bevonden hem te Ingen bij Tiell in den dienst te promoveren.

29. ARNOLDUS STELANDT, nadien sijnodus sijne vermaeninge gehoort heeft ende daerwtt eenige goede hoepe geschept, mitz hij beliefft heeft eenige goede boecken te coopen, sick in leere ende ceremonien der Gereformeerder kercken gelijk te houden, alle sehueringe ende schijn van superstitie te verlaeten, sijn huijsfrouwe opentlick te trouwen ende die Confessie der Nederlandtscher kercke t'onderschrijven ende hem christelick te draegen, is vorders den dienst des woorts toegelaeten, mit conditie dat die naestgetene kerckendienaers op sijn leere ende leven goede acht sullen geven, dat hij niet langer gecontinuiert werde dan tot den naesten sijnodum om, alsdan gehoort hebbende het rapport van den classe van Nijmmegen, te doen nae behooren.

30. Is die instructie belangende die geestelicke procurateurschap JOHANNIS FLOCKENI voorgelesen ende geapprobiert, ende wert die kercke van Aernhem versocht voormelden FLOCKENIO onaffgedaene ende nu in desen sijnodo voorgevallene gravamina per registrum mede te deilen om daerop expedit te versoeken.

31. Sijn om bij den Overisselschen sijnodo te verschijnen WINANDUS JOHANNIS ende HENRICUS DIBBETIUS, dienaer tot Doesburch, gecommittiert, welcke van den sijnodo commissie ende instructie sall gegeven worden.

32. Sijnodi gedeputeerde sullen sijn JACOBUS LOMANUS, JOHANNES FONTANUS, PETRUS GELLIUS, WILHELMUS WIRTZFELDIUS.

33. Die toecoemende sijnodus sall binnen Aernhem gehouden werden den tweeden Maendagh nae Pinxteren ende bij die kercke aldaer goet tijt uijtgeschreven.

34. Die saeck van sGravenwerde in memorie te houden ende tot goeden einde te brengen.

35. Ten besluit, naedien censura morum ordentlick gehouden ende dancksegginge tot Godt om voorspoet sijner kercken geschiet is, sijn die

broederen met vreden ende in eendrachticheit gescheiden. Actum ut supra den 27 Majj stijlo veteri. Was onderteeckent:

JOHANNES VREDAEUS, sijnodi praeses.

JOHANNES FONTANUS, assessor.

JOHANNES NAERANUS, scriba sijnodi.
